

S Z I N H Á Z.

Az ördög cimborája.

G. B. Shaw melodráma a Művész Színházban.

Ritka színdarab bír ki három-négy évtizedet, úgy, hogy fordulatai hervadtakká, fogásai bántóan átlátszóakká ne váljanak. A hosszúéletű Shaw művei még írójuk életében megállhatják ennek az emberöltőnyi időtávolságnak próbáját. S valahogyan az derül ki, hogy szerencsésebb alkotásai ma többet mondanak és inkább elevenbe nyúlnak, mint újdonságkorukban. Akkor a finomabb szellemű kritikusokat tartózkodóvá, néha valósággal ingerültté tette sok nyersesége, nyelvöltögető vásottsága és műfaji tiszteletlenkedése. A mi Ambrus Zoltánunk végig hadilábon állt vele, noha annyit elismert: «Kétségtelen, hogy ez az eredetien gondolkodó, de szívesen pojácászkodó szociálpolitikus, agitátor, bölcsész, ujságíró és üres óráiban költő minden sok apró rosszhiszeműsége ellenére is kiválóan tehetséges író». Ma, az irodalmi nyerskoszt idején, már nem ijedünk úgy meg bárdolatlanságaitól, azt pedig egyre jobban észrevesszük, hogy fintorai mögött mennyi emberséges érzés lappang, érdes szavában mennyire észrevenni a szívdobogást. Hiába játssza a kiábrándultat, lénye szerint kemény és harcias moralista.

Az ördög cimborája annak idején hatástalan maradt a Vígszínházban, most Bárdos Artúr estéről-estére megtölti vele a színházat. Feszülten figyelünk a játékra, melyből az derül ki, hogy mindnyájunkat érhet olyan vészes óra, amikor egy elcserélt kabáttal együtt lelki valónk is kivallja igazi természetét, mely néha homlokegyenest más, mint aminővel a közvélemény nyilvántartójában szerepelünk. A halál árnyékában a hősiség megébredhet a sötét utakra tért csavargóban, ki a gyengédség és önfeláldozás hőségévé magasztosul, csakúgy, mint a kenetes lelkészben, ki a szabadság és a lesujtó igazság katonájává magasodik. Kettejük közt pedig ott látjuk a viharban remegő, férfitámaszra vágyó, szerelmes asszony örök alakját, ki erőt ad jobbra-balra, éppen, mivel ő maga annyira erőtelen.

Shaw dialektikája (melynek honfitársai felé irányzott fulánkja az utolsó felvonásban oly élénken emlékeztet a *Szent Johanna* vallatási jelenetére) most friss csengést kapott Hevesi Sándor új fordításában. A rendezést Kürti Pál vállalta, s különösen a második felvonásban oldotta meg mély hatással. A női főszerep megrajzolása Bulla Elma drámai bensőségének, éber képzeletének s a szavakkal egyidejű érzelmi, idegéleti folyamatok érzéttetésére való ritka képességének újabb bizonyágtétele. A tisztaság fénye és az egyszerűség ereje emeli megindító Juditját a művészet legelőkelőbb szintjére. A fiatal Békássy — ha még szorul is némi csiszolásra — a fő dolgokban meglep helyes ösztönével, pszichológiai érzékével. Mihályfi Béla nemes páthosza, meleg szava kitűnően érvényesül a tiszteletes alakjában. A második sorban Nagy György higgadt és szavakész tábornoka, Simon Zsuzsa vadóc kisleánya és Maklár János felkegyelműje kelt figyelmet. Gara diszletei egy kissé hidegek és feleslegesen «tárgyias»-ak.

Áruház.

Andai Ernő színjátéka a Nemzeti Színházban.

Verébre ágyúval lövöldözött a kritika, voltaképp megfeszítelve a szerzőt, amikor *drámabírálati* törvényt látott felette. Higgadtan és tárgyilagosan is megmondható, hogy a Nemzeti Színház rég nem ismerte félre annyira a maga hivatását, mint amidőn erőt ennek a vállalkozásnak szolgálatába állította. *Neki* kellett volna észrevennie, hogy ebben a darabban legfeljebb magánszínház kereshet — s az is inkább csak üzleti — sikerlehetőségeket; ha az üzleti siker a Nemzeti Színházban is melléje szegődik, annak csak az intézmény színvonala és tekintélye adhatja meg az árát. Andai nyilván tökéletes jóhiszeműséggel fordult megint ahhoz a színházhoz, melynek a könnyed és kedves zsánerben már korábban is szolgálatára volt. Most, hogy képességeit és becsvágyát messze a tulajdon mértéke fölé iparkodott felcsigázni, bizonyára úgy vélte: végre kamatostul meghálálhatja az iránta eddig tanúsított szíves vendégszeretetet. Csakhogy írói készsége a naivul nagyarányúnak, az «élet» és «sors» igézetével lenyűgözőnek vélt feladatban teljesen felmondta a szolgálatot. Árucikk-színművek, ujságosbódéban terjesztett regények és háztartási alkalmazotti színvonalon álló filmek indítékait zsúfolta egybe, abban a hiszemben, hogy így együtt majd a «vad, gyilkos iramú élet» sugallatát árasztják. Tőle magától jóformán csak az áruházi keret származik, ez részben szimbolumizű foglalatot, részben hatásos rendezésbeli, technikai alkalmakat kínált. A színház pedig vagy nem volt képes megítélni, hogy ennek a selejtes anyagnak semmiféle szimbolum hordozásához nincs

meg a teherbírása, vagy pedig azt remélte, hogy a rendezés mesterfogásaival elleplezheti az anyag silányságát s a fényűző csomagolással megtevesztheti a hiszekenyebb közönséget. Lehet, hogy ez be is következik, de a kritika az ilyen gondolkozást vagy éppen számítást sohasem szentesítheti.

Nem feszegetjük, mi történik a színpadon, nem mérlegeljük a ravaszul dugdosott s végül hamisan, érzélgősen elsütött «érdekességeket», a ponyvaregényhősök sötét botlásait és sugárzó megigazulását. A megigazulást inkább a színháztól várjuk, e végzetes botlás után.

A rendező Németh Antalt szem-melláthatólag feltűzelte feladatának bonyolult és drámaiságnak meg szín-padiasságnak állandó küzdelmével terhes újszerűsége. A drámaiság pillanatnyi káprázataról legfeljebb Góth Sándor játékmesteri ügyessége gondoskodott, a rendezés a színpadképekre vetette magát, el is érte a lehető legtöbbet, amennyire a színház a filmművészet nyomába kelhet. Mennyi hév, mennyi munka, mennyi ügybuzgalom, s aránylag milyen kevés művészi eredmény! Hiába: színpadon egyetlen szó nagyobb fényt áraszthat, mint a reflektorok légiói!

Mindenekelőtt ellenszenves pedig az egész mutatványnak kellemetlen reklám-mellézköngéje. A divat- és fodrászszalónok felvonultatása színpadon és színlapon. Erre való a Nemzeti Színház? Néhány éve leszerelték a reklámfüggönnyt, s most a száműzött üzleti hírverés visszalópódzik a — színpadra!

A színészek — rengeteg a szereplő! — messze felette állnak garasos feladataiknak. Fogadják egyetemleges elismerésünket azért, amit az előkelőbbé és nemesebbé hamisítás terén nyujtanak.

PéNZ! PéNZ! PéNZ!

Barabás Pál komédiája a Nemzeti Színházban.

Némileg zavarban vagyok: az a gyanúm, hogy a szerző ú. n. «erkölcs-nemesítő» darabot akart írni, de valahogy nem érzem, hogy az erkölcsöm megnevesedett volna. Egy kopott kishivatalnok téves telefonkapcsolás következtében előbb nőismeretségre tesz szert, majd ennek folyományaképpen a vezérigazgató kegyébe és bizalmába jut, s ez a re-csegő-ropogó bank megmentésére akarja felhasználni. A váratlan szerencse előbb elundorítja huszonötéves családi otthonától, azután felébreszti benne a bosszúállás démonát lelketlen kenyéradóival szemben. Visszaél tehát ezek bizalmával, a bankot átjátssza a vetélkedő pénzérdekeltség kezére, de diadala tetőpontján rájön, hogy a «nagy élet» nem az ő fáradt csontjainak és rossz gyomrának való, felfedezi, hogy a pénznél többet ér a jószág, visszatér sápirozó felesége mellé, az ölébe hullt szerencsét pedig egykori bankkuli-társainak gyámolítására fogja felhasználni.

Hazugabb érvényesülést és hazugabb áldozatkészséget még nem igen láttam. Ez a szerző szinte csak úgy vaktában építette fel darabját, egykét, állítólag «hatásos» jelenetre, ezeket még látszatigazság sem fűzi egybe, hogy lélektani igazságról ne is beszéljünk. Sivár és üres játék ez, százszorosan elhasznált mozzanatokkal és indítékokkal, nem több laza kroki-sorozatnál, nincsenek főalakjai, nincsenek benne ellenjátékosok, és nincs benne köszönet. Ötletessége is kimerül néhány élben, rendszerint épp olyankor elsütött élben, amikor, a sorsfordulatokra valamiféle lelki ráfelelést várnánk. Napilap: szellemeskedés szintjén mozog az egész.

Németh Antal rendezése némileg

bizonytalankodik a játékoság, meg a realitás között, bár az is igaz, hogy az állásfoglalás hiányáért elsősorban a szerző felelős. A szereplők játékát is ez a tétovaság bénítja meg. Maklárly Zoltán a «kisember»-dráma felé hajózik, de az író nem ad neki hozzá vitorlát; így is akad nem egy megkapó jelenete. Dayka Margit kedves, friss, leleményes, de az alak hamis elgondolásáért neki sem sikerül helytállnia. Csontos meglehetősen félvállról veszi az egészet, pusztán egyéni tekintélyére támaszkodik. Így az egész előadásból inkább rutinmunka lesz, semmint művészi átélés.

Miért veti rá magát a Nemzeti Színház erre a jellegzetes magánszínházi műfajra és értékszínvonalra? Mit akar vele? Péntz, pénzt, pénzt? A bírálóknak ehhez nem lehet köze, de ahhoz igen, hogy az évszázados hivatástudat e veszedelmes felfogás következtében végkép el ne homályosodjék!

Társasjáték.

Fodor László vígjátéka a Víg-színházban.

Mai Pestnek a színpadi szerzők igen szeretnek «mai, pesti» világot mutogatni. Hogy azután a szemléletük erősen parciális, az egész fővárosnak csak egy kihalított részére, leginkább a Lipótvárosra (sőt e legújabb esetben már különlegesen az «Új-Lipótváros»-ra) vonatkozik: az nem kétséges. Ez már annyira megy, hogy voltaképp csak lipótvárosi kritikuskok lehetnének teljesen illetékesek ez érzelmi ügyek és gondolkodásformák mérlegelésére. Nekünk még mindig eléggé idegen az a szellem, mely a házasságokban épügy «partit» lát, akár a nőtlenségben, a feleségeket pedig a legrövidebb úton, egyenest magától a férjtől kéri nőül.

Most az utóbbi változatot kapjuk. Az «elhanyagolt» szépasszonynak vé-

letlen kis flörtje akad (no, a véletlent azért a barátnői ügybuzgalom is készségesen szolgálja), belemegegy egyetlen futó kalandba, minden kötelezettség nélkül. Nem jó a tűzzel játszani, — ahogy régebben mondták; ez a tétel úgy látszik még az Új-Lipótvárosban is érvényes. A flörtből annak rendje és módja szerint valódi romantikus, vizeszsemlyés, óbudai-mozis szerelem lesz, a társasjáték enyhe bridge-partijától a szórakozott figyelmező férj kel föl vesztesen, — úgy kell neki: sohasem vette komolyan a szerelmet. Bezeg a két fiatal komolyan veszi! Noha, megvallom, némi aggodalom azért szorongat, hiszen a darab végén már az amorózó is a legjobb úton van a vezérigazgatóság felé, ki tudja, egy szép napon majd az ő építészeti irodájában is nem jelentkezik-e az asszonyért egy újabb kérő, s nem kell-e majd neki is — csak úgy, két tervrajz megbeszélése közben — igent mondania?

Ne feszegessük. Erről majd talán egy újabb darabból értesülünk, s talán azt is Fodor László fogja megírni, mint ahogy megírta ezt a mostanit, tagadhatatlan ügyességgel, éles riporteri szemmel, s a szellemesség igényével jelentkező ötletességnek bő készletével.

A Vígszínház valóban ért az ilyesminek mutató felszolgálásához. Ezúttal még külön rangemelés is ad az előadásnak Darvas Lili színes, elegáns, előkelő játékképzésű alakítása. Minden aláhúzatás és kirakatbelyezés nélküli, finom beszédművészetű valóságos színészpedagógiai érték. Kisebb és nem is nagyon újszerű feladatát vele egy szinten állóvá nemesíti Aczél Iona főlényé és izlése. Ráday megnyerő, — csak kapkodó beszédjét fenyegeti a modorosság veszedelme. Somlay egy kissé kedvetlenül tért vissza a Nemzeti Színházról. Dénes György dekadens személyi titkárja kedves és mulatságos.

Hegedüs Tibor rendezése és Vörös Pál színpadképei kifogástalanok.

Megvédtem egy asszonyt.

Bókay János vígjátéka a Belvárosi Színházban.

Dramatizált társaságbeli pletykaanyag. Mai, pesti emberek magánügyei, lelkes előadásban. Itt még csak szatirai él sem villog, az egész a megértés és megbocsátás szellemét árasztja. A szépasszony kedélytelen, minden igényt kielégítően «undok» férjét egy ismeretlen fiatalember nyilvánosság előtt felképeli, természetesen ezek után még a lovag tulajdon családja sem hiszi el érdekeletlen voltát, kivált mivel ezt a látszat párbajba is keveri. Ég és föld összeesküszik, hogy a látszathoz valószínűség legyen, a fiatalok végül meg is adják magukat sorsuknak, annál inkább, mert a kikényszerített színre-házasság alatt egyre jobban rájöttek egymás izére.

Mindez valami nagyon új vagy nagyon izgalmas? Egyik sem. Annál inkább bizonyítéka, hogy a színpadon most először megszólaló szerzőnek kétségtelen az ügyessége, színpadi lélekjelenléte és hatáskeltő képessége. Még írói izlése, hangjának kedvessége is — melyet regényeiből már ismerünk — kellemessé teszi darabját, mely különben szintén regényből készült. Leköt és szórakoztat, mert minden fordulata olyan, hogy jó színészek biztos hatást csíholhatnak ki belőle. A Belvárosi együttese pedig több a jónál: ragyogó. Hermán Richárd rendezői leleménye és stílusérzke mindent érvényre juttat, szinte a legkisebb szemrebbenésig. A vezetőfeladatokban Lázár Mária és Páger csupa finomság, szeretetreméltóság, s — az eléggé szűkös lehetőségek közt — még jellemzésre is futja eleven színészi képzeletükből. Mezey Mária nagy művésze a csatta-

nókra kiélezett beszédnek, fanyar humorának pedig határozottan egyéni az íze. Beöthy Lidia megnyerő színpadi jelenség, előkelő a mozgása, választékosak az eszközei. Németh Romola szemmeláthatólag halad az otthonosságban. A többiek közül leginkább Fenyő Emil és Z. Molnár tűnik ki egy-egy pompás charge-alakítással. Gara díszletei fölöttébb tetszetősek.

Szakítani nehéz dolog.

Csathó Kálmán zenés komédiája a Magyar Színházban.

Olcso bohózatokban színpadjainkon nincs hiány, annál ritkább az olyan író, kitől nemesebb anyagú és dolgozásmódú vígjáték telik. Csathó Kálmán ezek egyike. Ezért nem örülünk, ha átsétál a másik tábor hadállásait erősíteni, mint most is, ezzel a féloperettel, melyet egy derűs elbeszéléséből, *A két táská-ból* hígított színpadra, úri szerénységgel megvallva, hogy ezúttal a könnyed szórakoztatáson kívül irodalmibb becsvágya nem volt. Az öncélú mókázásért megszámloltatni senkit sem lehet, ennek jogát Csathó tisztelői sem vonhatják meg kedvelt írójuktól. De mi őszintén megvalljuk: ezen a téren neki — hál' Istennek — kevésbé biztatók az esélyei, mint «forgalmi» színműveket gyártó társainak. Neki szemléletmást nehezére esik lemondania vígjátékírói rangjáról, s a harmadik felvonásban vannak is ilyen «visszaesésről» tanuskodó jelenetek: ezekben működésbe lép írói leleménye, megszólal a valódi hangja, s akkor visszamenőleg is még jobban sajnáljuk, hogy nem az egész estén ehhez volt szerencsénk.

Egyébként frissen, kedvesen perdül minden, a rendezés feladatát is maga a szerző látja el, kitűnően, csalhatatlan színpadi érzéssel. Hatásosak a fordulatok, hálásak a szere-

pek, a közreműködők derekasan ki is élvezik. Messze kimagaslik Aczél Ilona vénkisasszony-alakítása, a finom, nemes játéktílusnak ez az iskolapéldája; az ő jeleneteiben a darab valóban felemelkedik a *vígjátékíró* Csathó magaslátára. Kiss Manyi egyéni kedvességű, magával sodró vérmérsékletű színésznő, van groteszk humora. Sennyei Vera és Bilicsi rokonszenves, noha az előbbinek az ilyen merőben súlytalan feladat mintha nem volna igazi területe. Az epizódban Szigeti, Bokor Mária, Pataky jó, Hajmássy pedig kiemelkedően az. Csak Törzsszel nem tudunk megbékülni: ez a jeles művész most jónak látta fölöslegesen pojacáskodni, sőt néhány mozdulattal még az ízlésteleségbe is átcsapott; ilyesmire, mondjuk, egy Hegedűs Gyula, ki pedig sűrűn játszott ilyen ízű szerepeket, sohasem lett volna képes!

Szécsén Mihály verseire a tehetséges Buday Dénes néhány szellemes zeneszámot szerzett, s a darab kiállítására is nagyon szemrevaló.

T. Halmy Margit.

(1876—1936.)

Leánya volt Halmy Ferencnek, a Nemzeti Színház egyik legnagyobb művészenek, de már hatéves korában apátlanul maradt. Mégis lobot vetett benne a művésztér. Színésznővé lett, utóbb színész nevéjé is: Tanay Frigyeshez, a Vígszínház kintű tagjához ment feleségül. Három fővárosi nagy színpadon működött. Élesrajzú, jellegzetes arca (ez is apai öröksége volt) hamarosan a hangsúlyosabb, markánsabb nőalakok szerepterületére ualt. Eszes, finom stílusérzékű színésznő volt, a szép, kristálytisza magyar beszédnek pedig egyik legelismertebb mestere. Két alakítása vésődött belém feledhetetlenül. A *Déryné ifjasszony* vígszínházi

bemutatóján ő játszotta *Szepessy* Theodor gróf feleségét, ki visszakéri az urát az ünnepektől. A külső megjelenésnek s a léleknek előkelőségét kevésszer éreztem oly meggyőző erejűnek, mint ebben a színészi remeklésben. A másik, még grandiózusabb alkotása *Peer Gynt* édesanyja volt, ez az erélyből, szeretetből és meseképzeletből egybeszőtt alak, melynek ő egyetlen árnyalattal sem maradt adósa. Mély hatással játszotta már a Magyar Színházban is s utóbb talán még gazdagabb benső-

séggel a Nemzetiben. Itt a legutóbbi években jórészt apró feladatokban láttuk — nagynak és jelentékenynek. Ebben az idényben Török Sándor *Komédiás*-ában bámulhattuk meg művészi tökéletes igazságát. Azt lehetett várni, hogy öreg korára méltó utódjává lesz a felejtethetlen Rákosi Szidinek. Fájdalom, rá nem várt ily termékeny öregség, már a küszöbén kidőlt a sorból. De négy évtizedes pályájának emléke így is megbírkózik a színész munkájára leselkedő enyészettel. *Rédey Tivadar.*

FILM.

A TÖRTÉNELEM, A MESE, A DERŰ ÉS A FILM.

A történelem a film számára kettő lehet: téma, vagy környezet, ok vagy ürügy. Ahogyan ma megjelenik a filmben: többnyire környezet és ürügy. A filmnek nem annyira történelmet adnak, hanem inkább azt, amit a közönség a történelemből látni kíván. A történelmi közhelyeket, amelyekben, mint minden közhelyben, természetesen van valami az igazságból is. Nem «a» történet, sohasem a történet a fontos, hanem a díszletek, melyeknek használatára a történelmi ürügy alkalmas ad. A szereplők, akiket ilyen alkalmakkal érdekes kosztümökbe lehet göngyölni, gyöngyös ruhákba bugyolálni. Nagyon nehéz lenne eldönteni, hogy a Stuart Mária életéről készült film keletkezésénél ki volt előbb: Stuart Mária, akinek szerepét kiosztották, Katherina Hepburnnek, vagy Hepburn, akit érdemesnek látszott stuarti ruhákba öltöztetni.

Az igazság és hamisság

harcára jó példát talál Mária skóciai és Erzsébet angliai királynő harcában az, aki a történelemből elsősorban a tanítómesét keresi. Az angol multnak ez a fejezete, úgy, ahogy a közvéleményben él, szinte született filmtéma. Törékeny királynő kerül zordon urak közé, török villannak és testek zuhannak, komor, feketekövű várakban hatalmas kandallókban lángolnak a fahasábok. Trón és szerelem együtt mindenkor vonzó téma voltak, koronás asszonyok szerelme pedig mindig a legvonzóbbak közül való. A «Stuart Mária» téma-választása a nagyközönség szempontjából olyan volt, hogy sikere nem is lehetett kicsiny. Különösen azért, mert Hepburn játssza a királynőt. Törékeny és gyöngye asszony, szép pillanatok után sóvárgó, de néha hősiesség és elszánt, olyan, amilyennek Stuart Mária a moziban ülő néző látni akarja. Arca sokféle indulat és érzés kifejezésére termett, szinte minden arcizma külön tud megrándulni, sírásra, vagy mosolyra, öröme, vagy rettegésre. Néhány szájremegése sokáig megmarad a néző emlékezetében és nehéz elfelejteni azokat a képeket, melyeken fölveti a szemét és úgy figyel, ahogy megrémült özek szoktak figyelni a vadászra. De mindaz, ami körülötte van,

már kevésbé tökéletes. A rendezés meglehetősen ósdi, csak néha jutnak jobb ötletek a rendező eszébe. Ilyen, hogy Bothwell folyton egy sereg skót dudással vonul fel és le, hogy a dudászenekar furcsa melódiai szinte visszatérő motívumai a filmnek. Az azonban, amivel történelmet akarnak ábrázolni, félresikerült. A protestáns prédikátor nagyon túlzott és ripacsmódon játszik, Skócia urai túlságosan mordak, egyiküknek viszont hűségnyilatkozata megindítóan naiv. Igy csak ifjúsági regényekben fogadnak hűséget a királynőknek. Erzsébet inkább egy huszadik századbeli újgazdag hisztérikus lányához hasonlít, mint királynőhöz, amint mérgesen jár-kei föl és alá. Ezen nem sokat változtat az, hogy ruhája a híres eredeti Erzsébet-kép után készült. És a külső felvételek díszletei mind papírmásébol vannak. A bokrok is, a fák is. Ámbár ezekből nincs sok, mert «Skócia földje komor» és inkább sziklák, mint növények teremnek rajta a közhit és a filmrendező tudomása szerint. A hajó, amelyen Mária megérkezik erre a földre, olyan, mintha az egykori Aller Képes Családi Lapja egyik romantikus kalózcímképeről fényképezték volna. A várak olyanok, mintha gyerekek állították volna össze őket, festett keménypapír-lapokból. Terjedelmes és romantikus történelmi olajnyomatokhoz hasonlít a film és méltatlan kerete Hepburn kitűnő és nagyigényű játékának.

Kismacsák, kiskacsa, kismalacok és ólomkatonák

a szereplői és sztárjai azoknak a trükkfilmeknek, melyeket egyik filmszínházunk külön műsorban mutatott be karácsony előtt, ajándéku! a gyerekeknek és azoknak a felnőtteknek, akik érteni és értékelni tudják a mese művészetét. Tulajdonképpen minden egyes darabról külön tanulmányt kellene írni, Walt Disney a mozdulat ez utólrhetetlen művészetű karrikaturistája megérdemelné. A trükkfilm nagyon nagy vívmány, sokkal nagyobb, mint amennyire minden sikere mellett is értékelni szokták. Mert rajtot ad, mely sok tekintetben jellemzőbb, mint a fénykép, karrikaturát, mely szinte igazabb és találóbb, mint a hú ábrázolás. Mesét mond, mely sokszor érdekesebb, mint a történet és modern kifejezési formát adott Aesopus és az ezeregyéjszaka műfajának. A rajzolóművész itt megörökíti a mozdulatot, anélkül, hogy megmerevitené. Walt Disney műfajának hallatlan jelentősége az, hogy a mozdulatot a trükkfilmben nem a fényképezőgép, hanem az ecset örökíti meg, a figurát nem a fényképezőgép közvetíti, hanem egyenesen az emberi találékonyosság és jellemző művészet.

Az új trükkfilmek szinte egytől-egyig tökéletesek. A néző nem tudja mit csodáljon bennük inkább: a kidolgozás nagyszerűségét, vagy a remek ötleteket, például a kismalacok építette farkas-pacifikátorgépet. Ez tökéletesen adja azt a raffinált kegyetlenséget, mellyel a gyermek el szeretne banni azokkal, akiktől fél. A tűzoltás nagyszerű szatiráját bámulja inkább, vagy a karácsony bűbajos meséjét, amelyben játékkatonák játékgyukból lövik a karácsonyfadíszeket a játékkarácsonyfára? A Walt Disney rajzolta kismacsák utólrhetetlen mozdulatait, csodálatos kalandjait a zongorával is nehezen fogjuk elfelejteni.

66 fordítva 99,

erre az ötletre épül az «Esős délután» meséje. Ennél a filmnél bájosabbat és kedvesebbet keveset láttunk a multban, ha ugyan láttunk egyáltalában. Ezzel kezdődik: a fiatal színész a fiatal hölgygel moziba megy. A hölgy azonban nagyon fél, hogy felfedezik kettőjüket együtt és ezért külön-külön men-

nek helyeikre. A színész 66-os jegyét a jegykezelő 99-esnek nézi és innen kezdődik a baj. A hős egy másik hölgy mellé kerül és a legérzelmesebb jelenetben ezt a hölgyet csókolja meg. A következmények: pofon, erkölcsvédő hölgyek közbelépése, bírósági tárgyalás, ujságírók hada és más ilyenek. De mindez nem is nagyon fontos. A fontos: a szellemesebbnél szellemesebb vígjátéki ötletek, az, hogy a mese pillanatig sem lankad és pillanatig sem vesz a derűjéből. Mellekesen kigúnyolja a film a bürokráciát, mellekesen a legjobb művészi igényekkel ad jellembrázolást, például a tárgyalástvezető bíró alakjában. Ennek arcjátéka a tárgyalás alatt a legjobb filmszínészi alakítások közé tartozik. Minden szereplő tökéletesen játszik és a film maga is remekmű ebben a műfajban. Nagyszerű, ahogyan a bíró, a megcsókolt lány apja és a többiek küzdenek azért, hogy bizonyos erkölcsi felháborodásnak legalább a színezetét megtartsák. Nagyszerű, ahogyan ez nem sikerül nekik és láthatóan egyre jobban élvezik a történetet. Semmi nagyképűség nincs ebben a filmben, semmi csinált vígjátékiság, természetes és egyszerű, olyan bájos, mint a valóságnak csak néhány ritka pillanata.

Szabó Zoltán.

Z E N E.

ÚJ MAGYAR BALETT HUBAY CSÁRDAJELENETÉBEN, Horthy Miksós kormányzó névünnepét a Magyar Diákszövetség különösen sikerült operai est keretében ülte meg az idén. Az Egyetemi énekkarok Vaszy Viktor vezényletével kitűnően tolmácsolták a Kölcsey «Huszt» című költeményére írt gyönyörű Kodály-kórust. A társadalom ünnepének pompásan megfelelt az ezután színrekerülő bájos kis pástortjáték a Gluck zenéjéből összeállított «Május Királynője» és a Hubay Csárdajeleneteire komponált új magyar balett bemutatása. Bár Gluck kis operájában a nagy operareformátornak éppen a legfőbb vívmányait a zenei jellemzés biztonságát, a szöveg és a zene szoros összefüggését az ad hoc zeneszámok miatt nélkülöznünk kell, még így is igazi művészi élményt nyújt finom, tiszta vonalú melódiáival, zenekarának nemes egyszerűségével, derült könnyed színeivel. Ebben a játszói, kecses világban nem történhetnek tragédiák; Philine, a szerelmes pástori szívére csak muló felhőt borít a szép pástortlány, Helena, látszólagos hűtlensége, a végén min-

den jóra fordul, azaz mindenki megtalálja a maga párját. De a szerelmes áriákban már minednűtt az igazi érzés őszinte, természetes hangja jut szóhoz, amely a végső duettben elbűvölő finomsággal olvad fel a boldog együttérzésben. Nagy vívmány volt ez Gluck elődeinek mesterkéltnél tisztán csak bravuros énektechnikára épített operastílusával szemben.

A művet gyönyörű kiállításban adták elő. A rokokó porcellánfigurák minden kecses bája, finom színei, a decens formaszépség, pointírozott táncmozgások, a tökéletes illuziót nyújtó porcellánstílusú keret harmonikusan olvadtak össze a valóban művészi hatás elérésére. *Oláh Gusztávnak* nem kis része volt a felújítás szép sikerében, amelyben a kitűnő szereplők *Rigó Magda*, *Réthy Eszter*, *Dobay Livia*, *Laurisin* és *Koréh* osztoztak.

Igen ügyes ötlet volt *Hubay Jenő* közismert népies dallamokat feldolgozó *Csárdajeleneteiből* olyan tánc-kíséretet összeállítani, amely alkalmas szolgáltató az Opera egyik legtehetségesebb szólótáncosának, *Harangozó Gyulának* arra, hogy ko-

reografikus tehetségét is bebizonyíthassa. A cselekmény kitalálása szinte önként adódott: egy kis cigányromantika holdfényes cigánytanyán, majd a csárdai élet napfényes derűje kackiás csaplárosné, lókupec, parasztlányok, legények, pandurok, cigánybanda szereplésével. De ahogy ez a fiatal művész az egyes zsánerjelenségeket megtöltötte mozgással, igazi vérből-húsból való pezsgő étellel, groteszk felé hajló friss humorral, ez már az igazi tehetség munkája volt. Mind ő, mind a ruhák tervezője sokat tanult a «Gyöngyös bokrétá»-ból, az igazi művészi ösztön megtalálta ezzel a leghivatottabb ihletőjét, a hamisítatlan népi forrásokat s ennek is tulajdoníthatjuk, hogy egy pillanatra sem lankad az egymásután következő jelenetek pompás lendülete. Harangozó maga a lókupec szerepét alakította a groteszk jellemzésére különösen rátermett nagyszerű tánctechnikájával. De kitűnőek voltak a többi főszereplők is: *Vera Ilona*, a szerelmes cigánylány, *Bordy Bella* a tüzről pattant csaplárosné, *Zsedényi* a cigánylegény szerepében stb. — A jólismert dallamokat *Kenessey* meglehetősen vérszegény fantáziával hangszerelte. Szerencsére a szemnek annyi élvezetet nyújtott a színpad, hogy az egyes részleteiben különösen üresnek és banálisnak ható zenekar nem okozott nagyobb feltűnést. Az előadást *Rubányi Vilmos* vezényelte.

* * *

C. M. WEBER, a nagy német operaköltő születésének 150. évfordulójáról Operánk «A bűvös vadász» felújításával emlékezett meg. A szöveg démoni fantasztikus jellege, a kereszt diadala a sátáni mesterkedésekkel szemben, szörnyű éjjeli látomások, álmodozó szerelmek, erdei idyllek, mind a legtisztább német romantikus szellemből táplálkoznak.

Ennek a szellemnek ez az opera volt a zenében is úttörő vezérműve s bár ma már a szöveg valószínűtlenségeit csak a rendező technika virtuoz megoldásaiban tudjuk élvezni *Weber* zenéjének friss színei, jellemző, illusztráló készsége, pompás kórusai még ma sem veszítettek vonzóerejükből.

Az előadás igen gondos előkészületre mutatott. *Báthy Anna*, *Réthy Eszter*, *Rössler Endre*, *Kálmán Oszkár*, nem csak jól énekelték, hanem jól is alakították szerepeiket. Az első felvonás gyönyörű erdei képe — igazi thüringiai hangulat — a festői csoport-jelenetek, az éjjeli jelenet bosszorkányos színpadi machinációi, amelyekkel mindenféle szörnyalakok, tüzes karikák száguldanak át a színpadon, halottak emelkednek fel kopsóikból, hidak, sziklák, falak omlanak le szörnyű robajjal, ahogy *Samiel* sátáni alakja kísérteties fényben hol itt, hol ott bukkan fel a sötétségből, még a legromantikusabb igényeket is kielégíthetnék. — Általában a legnagyobb elismerés illeti a darab rendezését. *Nádasdy Kálmán* a műhöz valóban méltó gazdag fantáziával és ötletességgel oldotta meg feladatát. — A zenekart *Ferenčík* friss lendülettel vezényelte.

* * *

A BUDAPESTI NŐI KAMARAZENEKAR igen szép műsorral rendezte ezidei első hangversenyét. *Bach*, *Haendel*, *Corelli*, *Vivaldi* koncerteket adtak elő igen gondos, szép kidolgozásban, de túl nagy hangerővel. Sajnos, egyes karmesterek még mindig a zenekar nagyságával akarnak hatást kelteni s nem törődnek a történeti követelményekkel, amelyek már a mű formájában gyökereznek. Így *Bach* és *Corelli* Concerto grossoiban olyan nagy zenekar állott a szólóhangszerekkel szemben, hogy a két koncertáló hangszer-csoport között a legnagyobb aránytalanság ál-

lott elő. Kisebb zenekarral sokkal finomabb, mélyebb művészi hatást tudtak volna elérni. — A műsor kiemelkedő száma volt *Vanda Landowska*, a világhírű cembalo művész nő szereplése, aki Bach és Haendel cembalo versenyét adta elő. A Főiskola nagytermében itt is sok elveszett a művész nő finom, kristálytisztá stílusú játékából. Csak a lassú tételekben bontakozhatott ki ez a nemesen tartózkodó, tökéletes formaszépségben ragyogó művészet: régi századok zongorastílusa; a zenekar itt ugyanis jobban háttérbe szorult és nem nyomta el a kíséretével a diszkrét tónusú hangszert.

Kívánjuk, hogy szépen fejlődő, lelkiismeretes, komoly munkáról tanuskodó női zenekarunk minél előbb megtalálja a neki megfelelő női karmestert is, hogy így nem férfiakat utánzó, hanem valóban új, sajátos, egységes stílust képviseljenek a magyar zenevilágban.

* * *

A SZÉKESFŐVÁROSI NÉPMŰVELŐ BIZOTTSÁG BARTÓK-estet rendezett a székesfővárosi zenekar és a Palestrina-kórus közreműködésével. Külön ki kell emelnünk a szép és nagy műsorból a minap bemutatott «Cantata profana» kitűnő előadását. *Vaszy Viktor*, ez a nagytehetségű, lelkes, fiatal karmester nagyot nőtt ezzel a művel. A szkeptikusokkal szemben ő volt az, aki fanatikus hitel és semmi fáradtságot nem sajnálva, neki kezdett a kórus betanításának s meg is volt nagy munkájának gyümölcse. Legnagyobbbrészt az Ő érdeme, hogy ez a hatalmas alkotás megszólalhatott s most, hogy zenekart is keze alá kapott, teljes mértékben bebizonyíthatta a nehéz feladatra való rátermettségét, rendkívüli beleélő képességét. A kórus a szövegkiejtésben, a belső témák plasztikus kirajzolásában annyit fej-

lődött, hogy meglepetésszerűen nyilatkozott meg általa a csodálatos mű eddig sok, még rejtett szépsége. Bár hallhatnánk újra, nemsokára! Az est a forró siker és ünneplés jegyében folyt le, ami bizonyítja, hogy a székesfővárosi hangversenyek közönsége a legnagyobb fogékonysággal a valóban új zenei értékekkel szemben, szeretettel és megértéssel fogadta szívébe a világhírű bartóki muzsikát.

* * *

A IV. FILHARMÓNIAI hangverseny egyike volt azoknak a ritka hangversenyeknek, amelyek stílusban, előadásban egyaránt zavartalan élvezetet nyújtanak. Ez természetes is volt ott, ahol egész estén át Dohnányi Ernő beethoveni zenét dirigált és játszott. A legtisztább, a legmélyebb művészi áhitat sugárzott vissza a III. Leonora-nyitány a G-dur zongoraverseny és a IV. szimfónia előadásában. A Dohnányi interpretációk hasonlíthatatlan költőisége ezen az estén legigazibb talajából virágozhatott ki a három mű túlnyomóan költői lírai jellegű szépségeinek visszatükrözésére

* * *

Örömmel emlékezünk meg a Zene-művészeti Főiskola *egyházzenei tan szakának* tízéves jubileumáról. Huszonhárom egyházi karnagy nyerte ez alatt az idő alatt kiképzését, akik mindenütt előharcosai annak a friss lendületű mozgalomnak, amely élén Harmat Arthurral és Bárdos Lajossal, a mai magyar katolikus egyházi zenét annyira felvirágoztatta. Legfőbb organuma a «Magyar Kórus» című folyóirat, alig öt éves multja alatt igen nagyszámú értékes magyar és régi nagy mesterek karkompozícióit adta ki, miáltal az egyházi kórusok számára országsszerte hozzáférhetővé tette a legértékesebb kórus-

anyagot. Ennek a lelkes munkának legszebb eredménye volt a közelmúltban az a páratlan nagy külföldi siker, amelyet a magyarok Frankfurtban, a katolikus egyházi zenészek nemzetközi kongresszusán arattak. Itt tíz napon keresztül majd 200 kompozíció került előadásra. A kongresszus hallgatósága 28 hangversenyt ült végig már, midőn a maroknyi 24 emberből álló magyar társaságra — a ferencvárosi plébánia kórusa — került a sor. A 80—100 tagú idegen együttesek után, bizony ezektől nem sokat vártak. Annál nagyobb volt a meglepetés! A frankfurti lapok egyöntetűen megállapítják, hogy az ünnepi hét legnagyobb sikere mind külsőleg, mind értékben, a magyaroké. Már Szakolczay-Riegler orgonaművész bevezető számát lelkes tapssal fogadják, az egymásután felhangzó magyar kóruskompozíciók után a lelkesedés csak fokozódik, Kodály «Jézus és a kufárok», Harmat 150. zsoltára szinte a végéig fokozza a közönség elragadtatását. S ez a nagy siker most már el

nem hagyja a magyarokat legutolsó szereplésükig sem. *A komoly német kritika himnuszokat zeng a magyarok friss egészségi faji szelleméről, etikai komolyságukról, arról a nagy művészetéről, amellyel a magyar népi és egyházi zenét egybe tudták olvasztani. Ezek a tulajdonságok mutatják a modern egyházi zene igazi útját.* Ime, hiába állnak olyan közel egymáshoz az ősi gregorián stílus egyszólamúsága, díszítései és az ősi magyar népdal-stílus. A gregorián korális és a Palestrina-stílus tanulmányozása, a folklóre kutatások nyomán felszínre került ősi magyar zenei elemek — legnagyobb részét Kodály Zoltán pedagógiai zsenijének útmutatására vitték véghez ezt a csodálatos újjászületést. Magyar tehetségekben ezen a téren nincs hiány s mi büszkén könyvelhetjük el a magyar szellem világsikerét, amely éppen azért, mert *tiszta szellemi siker volt, mélyebb és maradandóbb hatású minden másfajta sikernél: egy eltiport nemzet szellemi fölénje* nyolc európai nemzettel szemben.

Prahács Margit.

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T.

A NEMZETI SZALON-ban a «8 festő — 8 szobrász» néven már ismert, fiatal művészekből álló együttes kiállítását láttuk. Nagyrészt a Római Magyar Intézet fiatalabb ösztöndíjasaiból tevődnek össze. Ezek a fiatal művészek nem tekinthetők sem maradiaknak, sem forradalmároknak. Róma nagysúlyú művészi hagyományának hatása alatt váltak higgadt, nyugodt, de kétségtelenül modern művészekké.

A festők közül elsőül Bartha Lászlóról emlékezhetünk meg, mint az együttes legjobb festőjéről. Sötét barnás tónusú képei, melyeken Szőnyi és Derkovits festői elemeinek ügyes, egyéni stílussá való összeolvasztását

látjuk, elsősorban a paraszti munkát ábrázolják. Művészi tehetsége mellett mély szociális érzékről tanuskodnak. — Kellemes benyomást keltenek Udvary Pál erősen színes, némileg impresszionista képei, Say Géza leegyszerűsített tájai, valamint Gallé Tibor egyik-másik vízfestménye. Nem elégítik ki a hozzáfűzött várakozásokat Basilides Barna illesztetvén-dekoratív jellegű vásznai. Ezeket a népi jeleneteket ábrázoló festményeken már-már túlságosan előtérbe lép az üres dekoráció, a sablonos ipari jelleg. Heintz Henrik még mindig nem tudott kibontakozni az olasz korai reneszansz nyomasztó hatásából.

A szobrászok jóval többet nyujtanak, bár ők sem szolgálnak olyan meglepetésekkel, mint tavalyi kiállításukon. Szomor László legutóbbi gyűjteményes kiállításával (Tamás-Galéria) többet ígért, bor «Munkás»-a és «korsós nője» a kiállítás legjobb darabjai közé tartoznak. Grandtner Jenő kétségtelen hanyatlást árul el. Örvendetes fejlődést láthatunk Boldogfai Farkas Sándornál: Tanulmány Éváról című szobra kiegyensúlyozott, nemesen leegyszerűsített alkotás, míg Tüköry bronz mellszobra újabb emlékműszobrászatunk kellemes meglepetése. Antal Károly két Szent Lászlója és Szent Pétere meglep tudatos archaizálásával, s éppen ezen keresztül mutat rá középkori plasztikánk értékes hagyományaira (Szent László herma, Győr). Arcképein szívesen elnézegetjük a megmintázás őszinteségét, s némileg idealizáló törekvésének melegségét. Vitéz Szabados Béla különösen portréinak szűkszavú, de kifejező egyszerűségével hat a szemlélőre, míg Ispánki József nagyméretű pilótájával érdemel különös figyelmet. *Madarassy Walter* kiplasztikai művei bájos, ritmusteli alkotások. Érménétében a magyar hagyományok mellett sokat tanult az olasz reneszanszkorbéli érménektől, de csak technikai-elvi szempontokból. Stílusa kiforrott és egyéni, s ma már legjobb éremművésznünknek számít. Végül meg kell állapítani azt, hogy régen nem volt részünk ilyen kiválóan, mondhatn mintaszerűen rendezett kiállításban, ahol a különböző egyéniségek előtérbe hozása mellett is nagyszerű harmónia uralkodik. Ami Kopp Jenő dr.-nak, a Fővárosi Képtár vezetőjének az érdeme.

* * *

A FRÄNKEL SZALON-ban *Huby Andor*, a Nemzeti Szalon igazgatója, mutatja be legújabb alkotásainak gyűjteményét. A skandináv

félsziget szépségei tűnnek elő ezen a kiállításon. Plasztikus, szobrászi tájak, szaggyatott, konturos sziklaparok, színes halászfalukkal — mindez nagyon jól megfelel a művész rajzos-plasztikus látásának, nyugodt, kiegyensúlyozott egyéniségének. Ezüstös szürkéi és zománcos kék színei is fedik a művész finom lelkivilágát. De örömet okoz a szemnek néhány magyar tája is, mint például a «Kalászosok», amely egyike legjobb alkotásainak. A művész alkotásait általában a kiegyensúlyozott, rajzosan komponáltság, kissé zárkózott derű, a napsütés szeretete jellemzi korábbi sötétebb színeihez képest határozott kitisztulást, nagy fejlődést mutat.

* * *

A FŐVÁROSI KÉPTÁR termeiben gyűjtötték össze az idei Ferenc József-díjra pályázó festők képeit. A díjat *Jeges Ernő* nyerte történelmi tárgyú képeivel: Bakócz Tamás bevonulása Rómába és Buda visszafoglalása 1686-ban. Előbbi szokatlanul nagyméretű kép, harsogó színekkel. Bár lehet, hogy ez is elősegíti a történelmi tény fontosságának kibontakozását, mégis ennek rovására kell írunk a kompozíciónak a nagy méret mellett egyébként is érthető szételését. Sokkal egységesebb, s festői megoldásában is jobb Buda visszafoglalása. Meg kell jegyezni *Jeges Ernőről*, hogy jóformán egyedüli modern magyar festő, aki a l'art pour l'art korszaka után határozott szándékkal fordul az úgynevezett tartalmi művészet, a történelmi ábrázolás felé. *Medveczky Jenő* és *Kontuly Béla* régebbi, neoklasszikus képeikkel pályáztak, s mint a pályázat más résztvevői is mutatják, már széleskörű, elég gyakran modoros, iskolát teremtettek. Ki kell emelni, mint a múlt évi kiállítások legnagyobb meglepetését, *Mágori Vargha Bélát*. Eddig alig hallottunk róla, s most

egyszerre határozott, bár teljesen ki nem forrott egyéniségként jelenik meg. A Kubikusok, az Építkezés című képek döbbenetes erővel tárják elének a munka küzdelmes erőfeszítéseit, de előtűnik a nekilendülő, izmos, bár olykor érthetően fáradt alakokon keresztül a munka csodálatos mélységű, sok szenvedést sejtető üteme. Vargha Béla, akire nem régen figyelt fel Róma művészi kritikája, külön gyűjteményes kiállításon mutatkozik be az International Club kiállítási termeiben. Erdélyi élményei, a romantikus hegyvidék hangulatai mellett itt is elsősorban munkát ábrázoló képeket látunk. Vargha Bélának a magyar művészeti életben való megjelenése nagy nyereség: Erdély ismét kiváló tehetséggel ajándékozta meg a magyar kultúrát.

* * *

A DUNA SPORT CLUB (Sas-u. 15.) dísztermében egy egészen fiatal, de kétségtelenül tehetséges festő, Csikós Miklós mutatkozik be. Némelyik képén előtűnik Rudnay Gyulából való kiindulása, ami érthető, hiszen Csikós is Hódmezővásárhelyről származik, ahol pedig még a határban is benne zizeg a nagy mester hagyománya. Az ő lelkét is a Tisza

és Maros szögletének füzes-borongós, máskor pörkölő napsütéses tája termékenyítette meg. Tájékein ennek a látszólag egyhangú vidéknek, az Alföldnek pompás sokfélesége bontakozik ki. Marosparti füzesének sötétes kékje alól misztikusan tör elő a nap vakító világossága — ez a kép Rudnayra utal, de olyan nagyszerűen festé meg, hogy a mester sem szégyenkezne miatta. Ezt a meggyőződést csak fokozzák ceruza- és szénrajzai — vásárhelyi paraszt-típusok — nagyszerű karakter-képek.

* * *

A TAMÁS-GALÉRIÁBAN Bolmányi Ferenc rendezett gyűjteményes kiállítást. Eklektikus művész: Bernáth Aurél, Egry József és Szőnyi István stílusának, úgynevezett spirituális «abszolút» festőiségének követője. Az ő stíluselemeiből olvasztotta össze a maga édeskésen piros, sárgás-zöldes színezésű stílusát. Furcsa, dekadens és dekoratív színkompozíciók, amelyeknek különös címeket ad. Beállítása kulisszaszerű, s veszedelmesen közeledik a Nemzeti Szalonban nem régen látott «Les Artistes Musicalistes» elv-művészetéhez.

Dr. Nagy Zoltán.